

Совет Эваслининг ујудуқчусмонаттары майор Н. Г. Николаев биле полковник П. Попович.

СЭТА-ның фототехникасы,

КУШ-АЖЫЛДЫҢ БОЛГАШ УГААННЫҢ ЧАЙЫНА ЧАК ТИЙДЕЛГЕЗИ

Совет Эвилелиннің ужуушкуну-космонавты майор А. Г. Николаев корабльдин маневринге үргүлчүлөшүнүн ээлчегин белекелдин сөөлүндө.

Үшкү болгаш дөрткү космонавтар

А. Г. НИКОЛАЕВ

Андрей Григорьевич Николаев 1929 чылдың сентябрь 5-те Чуваш АССР-ниң Маринско-Посадск районун Шоршлы суурга ады тараачын кижиниң ег-бүленин төртүткен. Националы чуваш.

А. Г. Николаев 1944 чылда Шоршлы суурга долу эвес ортума школаның 7 класын дооскан. Ол-ла чылым Маринско-Посадскинниң ыш ажил-агый техникумунга кирген болгаш 1947 чылда дооскан, ыш ажил-агыйнниң техникти деп тускай эртемни алган. 1947 чылдың декабрдан эгелээш 1950 чылга чедир Деве-янскиде «Юнармеец» ыш ажил-агый трезинге ыш белекелчининиң талазы-биле мастер болуп амылдап турган.

1950 чылдан эгелээш, ону Совет Армияның хуэр-леинге иелдирген болгаш ужуу чүүлүк шериг училищенин өөренири-биле чоруткан. 1955 чылдан эгелээш шеригниң ужуушкуну болу берген.

1961 чылда казактын даалгазын чедиишкенин күүсеткен дээш Кызыл сылдыс ордени-биле шаңнаткан. А. Г. Николаев 1950 чылда ВЛКСМ-ге кирген. 1957 чылдың октябрыдан бээр СЭП нежигүну.

Космонавт—бот кижин.

Он адазы Григорий Николаевич 1944 чылда мез-каз. Иези Анна Алексеевна 1900 чылда төртүткен. Акызы Иван Григорьевич 1927 чылда төртүткен, Чуваш АССР-ниң Алатырск районун Кирс ыш ажил-агый черинде амылдап турар. Дуңмазы Петр Григорьевич 1936 чылда төртүткен, колхозчу-чол-аачы, Шоршлы суурда чурттап турар. Кыс дуңмазы Зи-наида Григорьевна 1932 чылда төртүткен, Чебоксары хоорайда медицина сестразы болуп амылдап турар.

П. Р. ПОПОВИЧ

Павел Романович Попович 1930 чылдың октябрь 5-те Киев областың Узин суурунга ажилчининиң өг-бүленин төртүткен. Националы—украин.

Школага, оон дараазында Беляя цернавада ус-дарган училищенин өөренип. Училищени өөренип дооскан, Магнитогорскинниң индустриальдыг техникумунга өө-ренип кирген. Ону 1951 чылда дооскан, техник-тудуг-жу деп тускай эртемни алган.

П. Р. Попович Совет Армияның хуэр-леинге кир-ген. Шериг ужуу чүүл училищенин өөренип турган. Ону дооскан соонда Шериг-Агаар күштериниң кезе-теринге албан эрткирп турган. Шериг ужуушкуну болуп турган.

1945 чылдың мартта ВЛКСМ-ниң хуэр-леинге кир-ген, 1957 чылдың июньдан бээр СЭП нежигүну.

1961 чылда казактын даалгазын чедиишкенин күүсеткен дээш Кызыл сылдыс ордени-биле шаң-наткан.

Космонавт—кадайлыг. Кадайы—Васильева (базы-лашкан соонда Попович) Мария Лаврентьевна 1931 чылда төртүткен. Тускай эртем ужуушкуну, ам тех-ник-саналгазы болуп амылдап турар. Уруу Наташа 6 харлыг.

Адазы—1905 чылда төртүткен Роман Порфирье-вич Попович Киев областың Узинде амылдап турар. Авазы—1903 чылда төртүткен, Федосья Насья-новна Попович—баныш ээзи. 1927 чылда төртүткен угбазы Мария Романовна, 1944 чылда төртүткен хе-рээкени дуңмазы Надежда Романовна, 1946 чылда тө-ртүткен дуңмазы Николай Романович, 1937 чылда төртүткен дуңмазы, шериг албанында турар лейте-нант Петр Романович бар.

Чоргаарланып тур мен

Өөрүшкүнү дамчыдар сестерни тыппастыр мен. «Восток-3» биле «Восток-4» деп совет корабльдер космоста ужушуп турлар. Бүгү совет кижилер-биле бир демей мен база-ла совет эр-темини, бистик ынак Төрзүн чуртувисти алдоржыткан дидим совет космонавтар—Андрей Николаевич бол-гаш Павел Поповичиниң эрес-маадырлыг чоругуна чоргаарланып тур мен.

Космонавт Николай Ти-тиң болгаш Поповичиниң төрелдеринге байыр чеди-рип тур мен. Сорук кижик-чи минуталарны олар-биле кады чурттап эрттирп тур мен. Мээң огулунуң өңүк-териниң кады ужуушкуну чедиишкенин доозулган-га чоргаарландым.

Степан Павлович ТИТОВ.

Полковникова. (Алтай край), август 13. (СЭТА).

Эртем космосту чаалап ап турар

Медицина эртемнериниң академиязының корреспондент-кежигүну

Н. А. Бернштейн

Космосче орук ажыттыган, киж-и төрелген космиктиң ужуушкуну-нарын үе-чадазынча шилчээш дээр-зин делегейде баштайгы космонав-тар Юрий Гагарин, Герман Титов, Андрей Николаев, Павел Попович олар херечилеп турар.

Ам хун айтырында—космиктиң ырак оруктар туруп келген. Кос-миктиң ужуушкунунарын үезинде кижиниң үр үеде анаа чоруп болу-рунун айтырыгларын шийитирээр талазы-биле амгы үеде яны-бүрү тускай эртемниң өртемденнери амылдап турар. Совет космиктиң корабльдерин ужуушкунунарын белекел болгаш боттандырып ту-рарынын үезинде ол талазы-биле дыкка хөй чүүлдер амылдап кыла-на берген.

Кабинанын иштинде климатты кондициялар азы анаа агаарнын, температураның, ол-чыктын соста-вын база базымчыкынын эң-не таарымчалыг депчелин тургузары боттанды.

Астрономдар болза, салып үнү-рүшкүнүн үезинде хүнүн көрүс-күлүрлү херелденишкенинниң та-лазында айнылып баш улуу чай-лаар аргалыг болганар. Ракета-ларын болгаш кылымал спутни-ктерин дуузазы-биле моон мурунда шийичилеп тывар аргалыг болган ра-диациянын черин догандыр непе-рөөн зоназын дугайында тодаргай шийичилеп болза, ол «космиктиң моондуктарын» ылаттып картанын тургузар арганы берген, чигеелеп нугаалаарга, космиктиң корабль-дин олардан айнып чок ырай бээр хире орун кылып каан.

КОСМИКТИҢ КОРАБЛЬДЕ ХЕНЗИГ ДЕЛЕГЕ

Келир үедеги планеталар аразында аян-чоруктарга холбашыр, чер кы-рынга миллион-миллион чылдарда материянын болгаш энергиянын сол-дунушунга чалыр аажок чагчы-гып өөренип калган кижини оон хоорудулар арга бар бе? деп ай-тырыг тургустунуп турар. Чок бол-за материянын хензиг кезин —

хензиг делегейи кады ап алза кан-дыгы? Хары ол делегей дээрге ук корабльге сына бээр, бичин хензиг болуп болгаш черге кижиниң чурт-тап тургаш херегалар бүгү чүүлде-ри шийитир мөөнөттинин турары албан-на болгай.

Индиги соруга күүсетиниң шы-лаар бе?

Ийе, шийитирелетинип болур. Ол-че улаанышкынын шийичилеп амылдарын калбак фронтунун эр-темденер амдан ап чоруда берген.

Ол хензиг делегейге бүдүмелдер-ни солчулугу болуп турар индиги дөзөвөлдө манаан аажын биче, чүге дие ногаан үнүштер өзүп үнүп турар хире улуз хемчээлдик корабль-дерини тулап тургузары берге херек болгай.

Моон мурунда бистик корабль-спутниктериниң өөренип салып үн-дүрүп турган чүүлдериниң даңазы-аа хлорелла дээр ногаан суг үнү-жүнү азын дылаан боор сиңер. Ол болза, уггелердүк дүңгүр ажа-кызын кыскаларга тургузар болгаш органиктиң уггелердүк тынчыдыра-лаа чугула фактор болуп турар доройла дээр бүдүмел-биле байлак хензиг үнүш болур.

Хлорелла ийикпе ажаа дөмөй шы-нарлыг бойдушта бар кандыг бир үнүш ийикпе азы селекционерлер-ниң анаа дөмөй шынарлыг тыппан үнүжү чер кырынга дигис амытан-бар биле кижини болгаш үер үнүштериниң бот-боттарының аразы-нда болуп турар кыскалар-уггелердүк солчулга херевилчек чүүлүдү корабльдин хензиг делегейинге чүг-ле олар тургузуп болур.

Ол ажыктыг үнүштерин ылгап үндүрүп турары үнүш белектары, үстер болгаш уггелердүк олардан чөм кылып чп болурунун үндө-ни болуп шыдаар журут.

Корабль-спутниктерге ол ышкаш яны-бүрү, он иштинде кижиге чу-гула херектиң микроорганизмдер-ни хевирлерин шенеп көргөн. Оларнын иштинде болбаларын үнүштер-биле кады белектарын үндөниң—органиктиң азотту тур-гузуп турар микроорганизмдер ырак

космиктиң оруктарга чорутуларын даңазына кирер.

Индиги яны-биле корабль болза нугулайында-ла черин бойдуз-нун дуузазы чокка-ла хемчээл чок үр үеде ужушуп болуп апар-дыр.

КОСМОНАВТ ЭЛЕКТРОННУГ ДУЗАЛАЧЫЛАРЫ

Автоматиктиң машина биле ужу-дукчуун аразында чангыс аай бол-гаш ажыктыг кады амылдар хү-дээгелерин хуураарын дугайында айтырыг база-ла кол чугула болуп турар.

Амгы үенин электроннуг машина-зы болза кижиниң кылып болуш-шындыгын канчал-даа хөй каттап амыл болуп турар болбайн аан. Ол болза болушун программаларда сал-дылган, көрдүгенин сөзгөөр кон-чү дүргөн болгаш чангыс чокка амылдар, харын-даа конструктор-нун баш удуз көргөни эсгээр айтыттыган ол хемчээлге база ула-нышкында болу-ла каттап башкар-тына берип белин болур. Кижини болза ол ышкаш ыныг кызыгаар-ланчак эвес, аргустунган байдал-да өөренип, шийитиреп хемчеп ап, дөзөгөн тургустуна берип болур байдалдарын баш удуз билеп ап шыдаар болгай. Кижин болза амгы үенин кандыг-даа сайыраагай ма-шиназы кылып шыдааш чүүлүдү бо-лап шыдаар. Космонавт биле оон автоматиктиң машиналарын аразы-нда хуурагелерин хуураар ол бүтү-нү барымдалап көөр журут.

Машина болза ыныг хуурагелер-лери күүсеткен турар: кабинанын ориентир, автоматиктиң ужуушкун-нун, кондициялаашы талазы-би-ле бүтү-ле хөй санын айтырыг-ларын контролдары болгаш баш-карары, хүн чыгылыга амылдар батареаларын оңтаргы дээр, оон-даа эске.

МАШИНА УЖУДУШКУ-БИЛЕ «ЧУГААЛАЖЫР»

Машина болза ужуушкунун программалар эсгээр бүгү инфор-мацияны мөөнөтү болгаш ыяк бактадып шийгээлп адыр, ону оон соонда черге мездээр, а ол ышкаш

космонавта дамчылар ужурут.

Башкарлыга черинде бар-ла тур-ган хөй санын приборларын со-гуунарын айтыккан-на бүгү чүүл-дерин ышкаш, харылашчак эвес санынны бүрүнү-биле ол машина кижиге мездээлп чорутуу албан эвес. Ол амылдарын бир чамдык-тын ол машина боду чедиишкенин күүсетип шыдаар.

Информацияны эске кезин баш удуз чурум чыскаалыг кылгаш космонавта дамчылар бээр.

Ол айтырыгын эпиг кылдыр амылдап кылдыр талазы-биле кибир-нетиканын теоретиктери болгаш практиктиң тускай эртемнигер ам-гы үеде амылдап турар, машина космонавт-биле тода дорт база «й-шандаа чугаалажырын» чедип адыр дээр кызылып турар.

Эң сөөлүндө чугаалааш чогуур чүүл болза, корабльдин автоматы «түндүр дүжүрер деп болур, база бир бөлүк тургустулуп болур ужу-рут. Бистин бүтү-ле шийганаары-нысты угаан-болалдын команда-лар удуруп турар. Кандыг-даа кыж-и болза манап азы халып, шурап турда мага-бөтүн чүс-чүе шытан-парын чөгүм кайдыш шийчээш-киде, канчалар кижип турарын канчал-даа билбес болгай. Баш ээ-линиң дээш адырлар кыска болгаш тола командады бериптер, а эске адырларда он-он болгаш чүс-чүе шыганаарже ол команда «түндүр дүжүрүр болгай. Илгит хевир-лиг физиологтун аппаратурага де-мөйлөшкөн, «түндүрүп дүжүрер ме-ханизмди космонавтыканын сону-ругалында амылдап кылдыр болгаш улам сайыраагы негетинип тур-ар.

Совет Эвилелинниң хайлымышкы-нын өзүп орап эң чаа техниказы-биле калы совет космонавтарын маадырлыг чоруту болгаш шевер ажал-жиз космиктиң делегемери бүгү кижин төрелетинип чаагай чоругуна шийчелеш шийгээлдериниң талазы-биле бистин чуртувисти моон солгаар-даа кылган артык күштүк болуруп артырарына чы-гынне турбас.

Космоста эртем шинчилели

Академик А. А. Благонравов-биле август 11-де беседа

Космосче шавышкын үргү-дүлөшпаша! Бөгүн Москва ша-гы-биле 11 шак 30 минутта Черин спутнигиниң орбитазын-че үшкү совет космос корабль салып үндүргөн, ону ужуушкуну-космонавт Андрей Николаев башкарып чоруту болгай. Кос-мосту шийгээлдериниң төгүзүгө чаа алдарыг арынны кири би-жээш.

Бо болушкуну-биле холбашыр ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы-нын техниктиң эртемнер салбы-рынниң кидилин академик-се-кретары А. А. Благонравов космосту совет эртемденнерин өөренип турарынын проблемаларына ха-маарып чамдык айтырыгларга СЭТА-нын корреспондентиниң салган айтырыгларын хары-лаан.

АЙТЫРЫГ: ужуушкуну-космо-навт А. Г. Николаевтин ужу-душкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

ХАРЫ: ужуушкуну-космонавт А. Г. Николаевтин ужуушкунунун эртем талазы-биле соругалары чүдөл?

терин дуузазы-биле шийчилел-дер кылдыр кол объект болуп ту-рар. Магаа бедик болгаш биче энергияларын кезектериниң «ажы-чанын» өөренири, ради-ациянын салдары хамаарып, олар дээрге космоска үр ужу-душкунга кижиниң айнып чок чорутуу хандырыгына эргежок чугула.

АЙТЫРЫГ: Совет кижиниң космосче чаа ужуушкунуну белек-тез эске шийчилелдер ду-гай чугаалап болур силер бе?

ХАРЫ: Черден дашкаар, ону догандыр турар октаргай прибор-ларын дуузазы-биле адроларын яны-бүрү бөлүктөрүнүн спектра-зын, космос херелдериниң химик-ти составын, адролук каттышкан кезектерин өскерлишкенин өөренири чедип алдыган. Ядро-лук ол кезектерин агымшыкын-нып кыска үеде көздүрүп өң баштай-ла Айге совет космос ра-кетазын ужуушкунунун үе-зи-нде илерзеп. Ол көздүрүшкүн Хүнүн хөдөлүшкүнүн чоруту-биле холбашкан болган; адролар-нын агымшыкынын тыптыры. Хүнде чаштышкынар-биле херек кырында барык бир угда бо-луп турар.

Спутниктерин харагалзаары—космос талазы-биле эртем амыл-дарынын чугула кезектериниң бирээш. 1961 чылда Совет Эви-лелинниң девишкенин 107 эртем станциялары спутниктерин ужуушкунун карак-биле бол-гаш фотография-биле харагалзап турган. Ону сылдыс хемчээл-биле чырып чоруту каш спутник-терин эртемниң эртемденер то-даралып алган.

База бир айтырыгга: тускай ракеталар дуузазы-биле атмосфе-ранын үстүкү кезектерин өөренип турганын доктаап көрөдирер. Совет Эвилелинне чүс индиг ра-кеталарын салып үндүргөн. Атмосфера кезеэниң температуразы-ның чылда чайгылышкынарын болгаш базымшыкынын хемчээр, яны-бүрү бедиктерге хаттып дүргенин тодардыр арганы берип турар тускай телеметриктиң зе-рилде-биле олар хандырттып турган. Малагы изиг куржа-нын улуг зонасында чөөн тала-нын доктаамал хаданын барын, а ол ышкаш стратосферага кы-жын хат анызылыг чайгылыш-

кынарнын туруп турарын док-тааткан.

300 километр ажыг бедикте атмосферанын составы нейтрал-дын, ында гелийниң барын шоо-лук үр эвесте билип алган бис. Чүс километр хире бедикте ат-мосфера мундан укталып чы-гыптып ионнар билинген. Чы-рып турар үстүкү калтырны күнтелишкенин болгаш бедик-териниң дугайында мездээр алдыган.

ССРЭ-де эртемниң болгаш тех-никанын хөгжүдөзүшүн деңгээл-космос делегемини шийчиле-шиниң калбак фронт-биле чору-дар болгаш космостун ханызын кижиниң шийгээлп амыр арга-зын берип турар дээрин түнө-линде демдегелесеп тур мен. Совет Эвилелинде эртемниң бүгү чедиишкенин чүгө бүгү киж-и төрелеткенге бараан болура-рыңе, кижилерин Тайбышын, Аас-кежинин болгаш Акы-дунма өзүзүн чаагай чорутуу тургу-зуп турар.

— Дамчылашканы биче каа-узе кирип тур бис. Чугула мездээш димчалар.

Биске эне таныш, билдирер үн—сурагыл доктор Юрий Левитанын үнү өтүк чидик чагыламы берген. Бүгү-ле кижилерин кичээлге ра-диолар.

— Москва чугаалап тур! Мос-кваның шагы-биле 12 шак 56 мину-та тур! Совет Эвилелинниң бүгү ра-диолары амылдап амылдап СЭТА-нын дыңдазын дамчылар-дыр бис...

Кызылдың кулмчуларына, Кул-туранын болгаш дыштанаманың Гастелло аттыг парымга «коран амылдар чыгалар, радиопродук-торларже кулак салып, кичээлгеи-наар улаанарга берген. Хоорайны чүс-чүс чуртакчылар бажында-рында радиопродукторларынын, радиоприемниктериниң чанынга ба-рып турупкан. Кижилер тынжым кыскалалды, ойде-ойде кыска тынп каап турганар.

— Совет эвилелинне 1962 чылдың август 11-де Москва шагы-биле 11 шак 30 минутта чер элдериниң эр-тем орбитазын «Восток-3» деп кос-мос корабль салып үндүргөн. «Восток-3» корабльди Совет эвиле-линиң хандыгы ужуушкуну-космо-навт майор Андрей Григорьевич Николаев башкарып чоруту.

Кижилерин чүрээ өөрүшкүн амызг соп, Ала-чурттуга, Совет эртемге, төрөөн партияныга, кааза-га кызыгар чок ынакшылы, чорга-оалы хорек долу хайныгып кыткел келген.

«Хаттыг шуурган, чаднык ха-лап гайлп дүжөр, Хая-лаштан, болат кандан күш-

КЫЗЫЛ БО ХҮННЕРДЕ

түг чуртум, Калчаа дайын тынп чыдаан Совет чуртум Хамаатызы болганга чорга-раар мөөш.

Бо ыры бүгү-ле кижилерге ды-надыр ырылаазазы келер.

Кызылчалар ол кайгамчык дим-надыгын сөс бүрүзүп димчалар улаанар, ынаар кулак салып ту-рупкан. Кандыг черге чурттап ос-лаар эрес өр боор дээрин кижини бу-рузу-ле билип алыскап турган. Га-гарин биле Титовтун кырынга база бир экер эрес өр, кулай огу Ни-колаев сымдыг дээриниң хы-лини дөшкөн алышкылар.

Кызылдың кулмчуларына кы-лаштанса, сааза селгүстөп бас-кан, саялаа олурулаан кижилер-ниң чугаазы шак ол чаа улау-бо-лушкун дугайы. Гагарин, Титов, Николаев деп аттар кижилерин акымдан ыраваастаан. Үшкү кос-монавтынын дугайында дамчыла-ганы сөс бүрүзү-не кулак даш-ты-биле анаа эрттирбей турдуусу. Н. С. Хрушев биле Үшкү космонав-тынын радио-телефон дамчытып чугаазын кызылчалар оңза кичээ-гей-биле димчалар.

Суббота кезеэниде Гастелло ат-тыг сааза чорутууча Мола Арат Республиканы Успа-Нуур аймактан келген моол өнүктүр боттарынын аразында бир-де чүвени аажок ма-га-лап чугаалашкан чорлар. Оларын

чаны-биле эртин чыда «Соволайн эртемни күчү их байна» (ону ты-валап олуруларга: Совет эртем ку-чугу-ле-дир), «Корабль «Восток-3», «Николаев» диген ээлдек чыгыс сө-зүн шийчидим.

Август 12. Кижилериниң чугаазы база-ла «Восток-3» корабльди ду-гайы. Ол дугайында мездээш радио-лар биле бирээ чокка кызылчал-дыг амылаан. Бажынар чанында ойлап турган ээлди оодар, уру-гун безин боттары аразында кос-монавтар, космоска ужуушкуну ду-гайын аажок чугаалашкан турган-нар.

— Совет эвилелинниң бүгү радио-станциялары амылдап тур. СЭТА-нын дыңдазын дамчылар-дыр бис...

— Совет эвилелинне 1962 чылдың август 12-де Москва шагы-биле 11 шак 02 минутта чер элдериниң эр-тем орбитазын «Восток-4» деп кос-мос корабль салып үндүргөн. «Восток-4» деп корабльди Совет эвилелиниң хамаатызы ужуушкуну-космонавт по-дполковник Павел Романович Попович башкарып чоруту...

Шак ол мездээ кижилерин ула-на өөртүп, чоргаарланып чугаалап чеп-те-зи-биле хайныктырып киткелдеди. Кайгамчык улау тилгеле дээр кы-зылчалар бот-боттарына байыр че-диргип, «Ура!», «СЭП-ге алдар!», «Совет эртемге алдар!» димжип тур-ганар.

— Бомбуректи догандыр бөлу-биле ужулар чорукту делегейге бир дугайында-ла совет эртем, совет космонавтарын боттандырган кай-гамчык улау чайынанчак тилгеле-

дир. Совет космонавтарын бөм-буректи догандыр бөлүк ужу-душкуну кижин төрелетенинн төгүзүгүн мөңгөз-биле артып каар—деп, филология эртемнерин калдыкка Антон Ковалевич Ка-лаз чугаалады.

Чүгү дээр ону, кижин черде ма-гаалап кайгап хамас-тур. Николаев биле Поповичиниң делегемин дескин-ди ужуушкуну турарын дыңдаан Аме-рик капиталистер шуут-ла үнү чы-кен, дадып калган, канчалар-даа ай-ым тыппай, ангалды

«СЭНЭЭ ЧОРГААРЛАНЫП ТҮР
БИС ОГЛУМ»

— Ам канчаар сен, оглум?
— Техникумга кирип, өөренир деген

„БАЯН-ТАЛАНЫҢ
КИЖИЗИ“

Тыва чогаалчы Олег Нарламович Саган-болдуг «Баян-Талынчи кижиги» деп тоомунун эң орус дыл-
да оңулган тускый ном кыл-
ды улагуени бийик республика-
лык ном саядыгында тараан.
Ол номну курунени урудалар ном-
нары ундурер чери парлал ун-
дурген болгаш орус дылга оңул-
газын И. Рахтанов куустаткан.
Чогаалдың чамдык болуушунку
номунан көргүсүн чуруктар-биле
номуну иштин каастан болгаш
номун ортумак, элдин изилдүү
шолочыларга таарыштыр улагу-
ген.

Номиңуң эгизинде мынча деп
Бижизин:

«Тыва чогаалчы Олег Карламо-
вич Саган-солдун бе тоомузунда
оң болуңуң чери чурттуг, сура-
лыг хойку Лопсачалтың амыда-
ралының болгаш ажил-херенте-
ниг дугайым чугаалал турар. Ал-
дары төрөз черинден дашкээр
безин тайлтып неңгезин ол ки-
жи хойку болуруңуң мурунда
дыка улуг болгаш берге орунту
роткен».

Ымчангаш бистиң республика-
ны алдарлыг хожмуз, Социалист-
тиг Куш-ажылдыг Маадыры
Ортак Лопсаңчатың дугайын
бу уран чечен тоому орус дылды
дамчыштыр муң-мун номчуучу-
ларга чууалал бээр. Бу тоомуку
номчан кижиге тыва арааттар кан-
дыг аар бергени көрүп чоразы-
нын, сларның амдыралында
кандыг улуг чаартылгач бол-
ганын, ал сларның улуг ажил-
херектер дээр канчаар амылдап
турарын билки алыр.

Өөредилгезин
дооскан

Бястиң республикада кижилерниң
хуузунда болгаш албан черлеринде
мотоциклдер дыка хөй. Мотоциклчи-
лерниң 50 хире хуузу мотоцикл
башкалар эрге чокка кайы хамаан

жол чыгуу турар.

ДОСААФтын республика автомобиль транспорту боюнча бөлүмү жетектөөчүлүктө токтолуу бо айттыртыны чугаалзжык көрүш, Кызылга болгаш Элзеге шахтазына мотоциклчилер курузу ажиткан. Чоокта чаа олар өөредия гени дооскан болгаш шупту 36 кижжи мотоцикл башкаруу эргени алган. Амгы үедө автомотоклубтун чынында автомото колжыкалар (инвалидтерини) башкарыкчыларынын белет кел курузун ажиткан.

Н. МАЛОФЕЕВ

Павлушка шөлзөн, сонуургаал
бол бооп өскөн. Роман Порфирьев
иниң бажың ажилыңа ол ду
шарын-на оралдажып турган. Хер
тажаа-даа селирге, оңгар-даа
тажаа ментарын булчукарын-на

— Школань канчаарыл?
— Школага эртен өөрөняр. Хувдус
ныштанып алгаш, дүне ажилдаай-ла,
Ажырбас, шыдаар мөн.

Роман Порфирьевич шөнөп хөөр
дөп бодаа. Шынап-ла аар болган.

Дараазымда хүндэ дүштэ чөмөннип
келгеш, Павелге мынча дээн:
— Ам заводче барба, сээң оруунга
кижи кирип алды.

— Павелдин ада, нези силер бе?
— Ындыг бис.

Маалдырга алдар, улуска, партияга

СЭА-ның тускай корреспондентилери.

ВАРШАВА. (СЭТА). Варшаванын политехниктик институтунун шыгалангыч полша ортемден-профессору, аэроаппаратка инжинирингдин дарга-сы профессор Михал Луценцац совет-союздук болгон летчиктин элчиле-ринин бири болуп кеткен.

Ийи совет космонавттар боттарынын корабалдерин чер устундун кырында 200 километр хире бедик, тоо-драгаларга ноносфералын ортаакы кезонде балшыкын чорурлар. Азаланып ол кезонин дугайын са-лау турар. Ылдыг байдал турда ко-смоска ийи корабалдеринд ужура-жымшыкмынын дугайында ортем-денерин керу турар айтырны шпитилээрзоронин орунду турар деп саналар болза тогуру.

АЛЖИР. СЭТА-нын корреспондент-ти Е. Поповтуд дамчыдып турары болза:

Космоска ужудар «Восток-4» корабалди салын ундугун дугайын-да мерзе Алжир Республиканын наймсысалыкта дораан тарая. Ку-думчуларда, кафельерге, албан черле-ринде клижилер СЭТА-нын чаа дып-надын хайнымшыкнын тутала-лып тунар. Силенни корреспон-

ПРАГА. Август 13. Чехословакиянын Коммунистг партиязынын Комитеди болгаш Чехословакиянын чаааз Совет Эвлияциян Коммуни-партиязынын Топ Комитедини болгаш ССР-нин Министрал Чувилеге байырлыг телеграмманы чоруткан. Ол телеграммала Чехословакия чаалагын баштынчалары чехословак улаустун муруналд «Восток-3» деп космиктик корабалдерин Совет Эвлияциян чеджа-

дентинер Тайбының Бүт-делегей
жүзүлүниң кезигүү, сураглы
алжир архитектор Буманга чооан.
Оң чугаалзаны болза: «Бо дээр
магачтың болушкун-дур. Иштиң
космонавт Николаев одуган «Вос-
ток-3» кораблы салып үндүргөн
соонда делегей бир безин тыгала
турда совет космонавт Павел Попович
ичинин чаз эрес-маалыгын зорту

ин болгаш бажыннар девис-
нын база чаартылгазынын
түст 20-ден 30-ге чедир чору-
му, хооркууском шиптир-
ин 10 шактан эгелээш, хоо-

Баштайгы совет спутникти салып

Д. Б. БАЙЫР-РОЛ.

дугайдын дугайын утгайн чорутуу болгон казан-дз ултас мөн. Ол хүн албадал лагеринг чус-чус хоругдатыг гарганын арганы олурган кижиг мөн. Спутникти салыу дугайдын дугайнда медээ кижиг угаанын тигилдгээ дээ өөршкүүн үнүн болдуган чус.

Тагарин биле Титов оларын эрес-маадырмг чорутгарын соон дарын ам Андрия Николаестин болгаш Павел Поповичид эрес-маадырмг чорутгары ботганган-дыр. Бо болла комстүү шингидгээ алыр, бүгү кижиг төрөгөтөиндээ цаагай чорутуун

ТРЛАРГА

Т 16-ДА

11.50 шактарда. «Мээң огулм»
да.

дилеп чор» 11, 1, 3 шактарда. «Ку-

10 шакта. «Сампо» 2.30 шакта.

30 шактарда. «Омза таварылга»

ру» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

и» 5, 7, 9 шактарда.

бойдусту чагырып алып талазы-биле социализм чуртуун чаз улуз базымы болуру маргын чок. Бо дээрге, совет эртемнин артык куштууун база бир херечиз-дир. Бо болза бүгү делегейге тайбынын быжыглаарында Совет Эвилелинин чаз улуз салынынкыны болур».

ир хүндэ Культураның болгаш дини-
га Кызыл хоорайда аячы ыттарыны
и өртөктөг шаңналар болгаш дини-
артегияны 10 шақта.

ДЕЛГЕЛГЕ КОМИССИЯЗЫ.

РЕДАКЦИОННО-АДРЕС. Кызыл Шегинкин-Кравченко кулунчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторуну 24-63, редакторуну ордаачысынын 30-24, полиграфта калдызнын 23-34 тарыхсалгагы секретарьларын бол ан чарыгадалгагы ижтюрыйнын 23-35, кизге ажил-агий кизизинин 25-38, партияж амырал болгаш кылытура калдызирнын 37-13, кизге ажил-агий кизизинин 20-60, чагаа болгаш совет кургузу калдызирнын 21-27, улугтуу болгаш гравсюр калдызирнын 22-64, бухгалтериятын 31-75, корректорлардын 21-47, Солтн келбейн багында 32-75 калдызирнын калгаш.

ТС-00606 Часыг № 2077. Кылытура министрствозуну типографиясы.